

تأثیر روابط روستایی-شهری بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی سکونتگاه‌های پیراشهر دهدشت

پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۹/۲۲

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۱۱

صفحات: ۷۷-۹۴

سروش سنایی مقدم؛ دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و آمایش انسانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
علی اکبر عنابستانی؛ استاد گروه جغرافیا و آمایش انسانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
بیژن رحمانی؛ دانشیار گروه جغرافیا و آمایش انسانی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
فرهاد عزیزپور؛ دانشیار گروه جغرافیای انسانی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

چکیده

طی دهه‌های اخیر دگرگونی‌های اجتماعی-اقتصادی و سیاسی در سطح ملی و جهانی، زمینه‌ساز تغییر ماهیت روابط (پیوندهای) روستایی-شهری شده است. با شکل‌گیری روابط تازه، جریان‌های مختلفی بین شهر و روستا پدیدار شده است که از آن میان می‌توان به جریان افراد، نوآوری، تولید و جریان سرمایه اشاره نمود. امروزه، بررسی این جریان‌ها و تحلیل اثرات آن‌ها مورد توجه محققان قرار گرفته است. بنابراین؛ هدف تحقیق حاضر تحلیل اثرات روابط شهر و روستا در تنوع فعالیت‌های اقتصادی خانوارهای روستایی می‌باشد. نوع تحقیق کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی، تحلیلی می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه و مشاهده) می‌باشد و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون تی مستقل، تحلیل تشخیصی و رگرسیون لجستیک) استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق خانوارهای ساکن در ۲۱ روستاهای پیراشهری شهر دهدشت با جمعیت ۳۵۳۸ خانوار است و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۴۷ نمونه انتخاب و نمونه‌گیری به صورت تصادفی انجام شده است. جهت تعریف عملیاتی روابط شهر و روستا سه بعد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی و زیست‌محیطی از ۴۳ شاخص و برای بررسی تنوع فعالیت‌های اقتصادی از ۱۷ شاخص استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد بعد اقتصادی براساس مدل لجستیک با ضریب (۰/۶۸۷) روابط شهر و روستا دارای بیشترین تأثیر و بعد کالبدی با ضریب (۰/۲۰۱) دارای کمترین میزان تأثیر می‌باشد؛ بنابراین در نتیجه نهایی می‌توان گفت در محدوده مورد مطالعه شاخص‌های بعد اقتصادی روابط شهر و روستا در ایجاد تنوع فعالیت‌های اقتصادی خانوارهای روستایی مؤثر می‌باشند.

واژه‌های**کلیدی:**

روابط

روستایی-

شهری،

تنوع بخشی،

فعالیت‌های

اقتصادی، استان

کهگیلویه و

بویراحمد.

مطالعه روابط شهر و روستا از مهم‌ترین مباحث مطرح در برنامه‌ریزی‌های ناحیه‌ای و روستایی است؛ زیرا با مطالعه و شناخت کلی و همه‌جانبه از یک ناحیه و با کشف استعدادها و توانایی‌های بالقوه موجود در محل می‌توان راه‌حل‌های مناسبی برای رفع تناقضات و اختلافات ناحیه‌ای و خصوصاً تضادهای آشکار بین شهرها و روستاها پیدا کرد (رومیانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۷، محمدی‌یگانه و سنایی مقدم، ۱۳۹۶: ۱۰۴). همچنین مطالعه روابط شهر و روستا جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌ریزی توسعه در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی دارد؛ زیرا گستره و عمق روابط شهرهای کوچک با روستاهای پیرامون بر تحولات فضاهای مختلف جغرافیایی بسیار مؤثر است (اکبری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۷۵).

با صنعتی شدن، اقتصاد جهانی در مناطق شهری به سرعت در حال توسعه است، اما در مناطق روستایی در حال کاهش است. این مسئله (کاهش توسعه) در بسیاری از کشورها مورد توجه بسیاری قرار گرفته است (Liu & Li, 2017; Jia et al, 2021) که در این راستا، بسیاری از کشورها شروع به اجرای استراتژی‌های متعدد برای تقویت روستاها کرده‌اند (Meijers & van der Wouw, 2019) به گونه‌ای که کشورهای اروپایی، بعد از جنگ جهانی دوم کشاورزی چندمنظوره (OECD, 2001; Wilson, 2009) و رویکردهای چندمنظوره حومه‌ای (Gomez-Limonet al. 2012; OECD, 2005) را به عنوان پارادایم‌های توسعه روستایی اتخاذ کرده‌اند و حومه شهر به یکی از ویژگی‌های اصلی تحولات فضایی روستایی تبدیل شده است (Marsden, 1998). همچنین فرآیند صنعتی شدن، جهانی شدن و شهرنشینی سبب تحولاتی در روابط و پیوند بین نواحی شهری و روستایی شده است (Zhu, et al, 2010, Zhu et al, 2104) این تحولات با دامنه‌ای از خصوصیات منحصر به فرد، مشکلات و فرصت‌هایی را برای روستاهای پیرامون شهرها فراهم نموده است (Song, 2020:3) مثلاً پیشرفت اقتصادی و اجتماعی شهرها می‌تواند اثرات مثبت و منفی بر بازارها، معیشت، اقلیم و محیط زیست در نواحی روستایی به همراه داشته باشد (Wang, 2015; Gu et al, 2019).

توسعه نواحی شهری و روستایی به گونه‌ای با یکدیگر مرتبط است که بسیاری معتقدند، فهم و تعدیل فرآیندهای منجر به توسعه در کشورها، به ویژه کشورهای در حال توسعه که در معرض شهرنشینی شتابان و تحولات فضایی شدید در نواحی روستایی قرار دارند، تنها در قالب تأکید بر نحوه و دامنه مناسبات متقابل و تعامل میان عرصه‌های روستایی و شهری قابل درک و چاره‌جویی است (سعیدی، ۱۳۸۲: ۷۴).

ارتباط شهر و روستا نقش بسیار مهمی در تولید درآمد، اشتغال و ثروت ایفا می‌کند. با این حال، به دلایل مختلف اهمیت چنین ارتباطی به رسمیت شناخته شده نیست و در نتیجه در سیاست‌های اقتصادی و تجاری ملی نادیده گرفته شده است (Akkoyunlu, 2015: 20)؛ بنابراین تجزیه و تحلیل ارتباط بین مناطق شهری و روستایی به دلیل معیشت روستایی و شهری به هم پیوسته مهم است (UN-HABITAT, 2012: 28). به طوری که هر گونه اختلال در چنین روابطی ممکن است تهدیدی جدی برای هر دو خانواده شهری و روستایی باشد (Akkoyunlu, 2015: 24).

روابط روستایی-شهری در کشورهای در حال توسعه از نظر کیفی متفاوت از کشورهای توسعه یافته است (Global Monitoring Report, 2013: 10) در کشورهای توسعه یافته شهرها و نواحی روستایی در حال یکپارچه و متصل شدن هستند و مبادلات اقتصادی و اجتماعی آن‌ها به یکدیگر وابسته است (Lichter & Ziliak, 2017) در کشورهای

در حال توسعه، دولت‌ها بدون توجه به توسعه روستاها بر توسعه شهری تمرکز می‌کنند که این امر شکاف گسترده بین دو سکونتگاه شهری و روستایی فراهم می‌کند (Baffoe, 2020).

چگونگی روابط میان شهر و روستا بر جنبه‌های مختلف زندگی روستائیان اثرگذار است که یکی از این جنبه‌ها، اثرگذاری این روابط بر روی تنوع فعالیت‌های اقتصادی است. تنوع فعالیت‌های اقتصادی می‌تواند ناشی از فرآیند سرمایه‌گذاری و مازاد تولید شده از کشاورزی و اشتغال غیر کشاورزی باشد (Su et al, 2021, Nasir et al, 2021) ایده تنوع فعالیت‌های اقتصادی به‌عنوان ابزاری برای سرعت بخشیدن به توسعه اقتصادی در سطوح مختلف به شمار می‌آید که به‌عنوان یکی از مهم‌ترین راهبردهای توسعه پایدار اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی ایران تلقی می‌شود (رضوانی و شاهچراغی، ۱۳۹۰: ۱). به‌گونه‌ای که تنوع بخشی به اقتصاد و درآمد خانوارهای روستایی، امروزه تنها با متوسل شدن به فعالیت‌های کشاورزی در روستاها کارساز نبوده بلکه ایجاد مشاغل متنوع یا تنوع بخشی به فعالیت‌ها، به‌عنوان یک هنجار شناخت می‌شود (Barrett, 2001:2).

روستاهای پیرامون شهرستان دهدشت به علت اتکای شدید بر کشاورزی و درآمدهای حاصل از آن و نداشتن منابع اشتغالی و درآمدی غیر از کشاورزی، دارای اقتصاد ضعیف و آسیب‌پذیری هستند. بخش کشاورزی به علت محدودیت و غیرقابل افزایش بودن مقدار زمین‌ها، امکان افزایش درآمدی چندانی ندارد و لذا جستجو برای پیدا کردن منابع درآمدی دیگر با توجه به توان‌ها و فرصت‌های موجود در روستاهای پیرامون با شهر دهدشت، برای تنوع فعالیت‌های اقتصادی برای افزایش توان نگه‌داشت جمعیت روستاها و به عبارتی پایداری جمعیت روستایی، ضروری به نظر می‌رسد. سنجش اثرات روابط شهر و روستا، زمینه‌های برقراری روابط، بین شهر و روستا را براساس کارکردهای موجود سکونت‌گاه‌های شهری و روستایی در منطقه مورد مطالعه و تأثیرات آن را بر روابط اقتصادی شهر و مناطق روستایی مشخص می‌کند. تا بر این اساس زمینه را برای برنامه‌ریزی در جهت رفع نابرابری‌ها و ایجاد روابط عادلانه فراهم آید. یکی از مهم‌ترین اثراتی که روابط شهر و روستا می‌تواند در وضعیت توسعه اقتصادی نواحی روستایی داشته باشد، ایجاد تنوع شغلی است، در همین راستا تحقیق حاضر به بررسی اثرات روابط شهر و روستا در تنوع فعالیت‌های اقتصادی خانوارهای روستایی و در غالب سؤالات زیر پرداخته است:

وضعیت روابط شهر و روستا در روستاهای محدوده مورد مطالعه در چه سطحی قرار دارد؟

کدام بعد روابط شهر و روستا مهم‌ترین عامل مؤثر در تنوع فعالیت‌های اقتصادی روستاهای محدوده مورد مطالعه می‌باشد؟

تنوع فعالیت‌های اقتصادی یک استراتژی جدید به‌ویژه در میان کشورهای شورای همکاری خلیج فارس جهت دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی است که در دستور کار سیاسی این کشورها قرار گرفته است (Henry and Springborg, 2001; Hvidt 2007; Rivlin 2009; Seznec and Kirk 2011). تنوع فعالیت‌های اقتصادی عبارت است از افزایش و تنوع فعالیت‌های اقتصادی در جامعه از طریق گسترش اشتغال جدید در بخش‌های مختلف اقتصادی از قبیل کشاورزی، صنعت، گردشگری و فناوری اطلاعات (Marjorie Page, 2003:2).

تنوع فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی می‌تواند به دو شیوه زیر باشد:

- تنوع در نظام تولید زراعی که به دنبال ایجاد تنوع در الگوی کشت محصولات، فعالیت‌های دام داری، پرورش آبزیان، پرورش زنبورعسل، کشت‌های گلخانه‌ها و مانند این‌هاست.
- تنوع فعالیت‌های اقتصادی که در نتیجه تلفیق فعالیت‌های زراعی با فعالیت‌های غیر زراعی ایجاد می‌شود (ياسوری و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۳).

نقشی که تنوع بخشی اقتصادی در توسعه نواحی روستایی می‌تواند داشته باشد عبارت‌اند از:

۱. ایجاد اشتغال، فعالیت‌های غیر زراعی از توانایی بالایی در جذب نیروهای انسانی مازاد برخوردار است و با کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری بسیاری از مسائل اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی چنین حرکتی در مبدأ و مقصد کاهش می‌دهد ۲- افزایش درآمد: فعالیت‌های اقتصادی متنوع، باعث گسترش منابع درآمد روستاییان و افزایش درآمد خانوار روستایی می‌شود. تحقیقات نشان می‌دهد که فعالیت‌های غیر زراعی نابرابری درآمد در نواحی روستایی را با افزایش درآمد خانوارهای فقیر نسبت به خانوارهای پردرآمد کاهش داده است؛ ۳- ایجاد اشتغال محلی: تنوع فعالیت‌های اقتصادی می‌تواند به ایجاد اشتغال محلی کمک شایان توجهی نماید و مانع از خروج سرمایه‌های مادی و انسانی از نواحی روستایی گردد (World Bank, 2006: 34). ۴- کاهش نابرابری درآمدی: متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی نابرابری درآمدی را در نواحی روستایی با افزایش درآمد خانوارهای فقیر نسبت به خانوارهای پردرآمد کاهش داده است (World Bank, 2006: 5). ۵- کاهش فشار بر منابع پایه محیطی: بخش غیر زراعی با کاهش فشار ناشی از تقاضای آب و زمین در نواحی روستایی، چرخه باطل فقر، کشت گسترده و فرسایش اکولوژیکی فقر را نابود می‌کند. علاوه بر این تنوع بخشی به اقتصاد سکونتگاه‌های روستایی در کشورهای در حال توسعه موجب بهبود فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی و بهبود رفاه خانوارهای روستایی شده (Demurger et al., 2010: 18) و نیز مخاطرات ناشی از محصولات کشاورزی را کاهش می‌دهد و گزینه‌های بیشتری پیش رو می‌نهد تا نظام‌های اجتماعی به شکل عادلانه‌تری بین اجزای حیاتی آن تقسیم گردد (Barlybaev et al., 2009: 24).

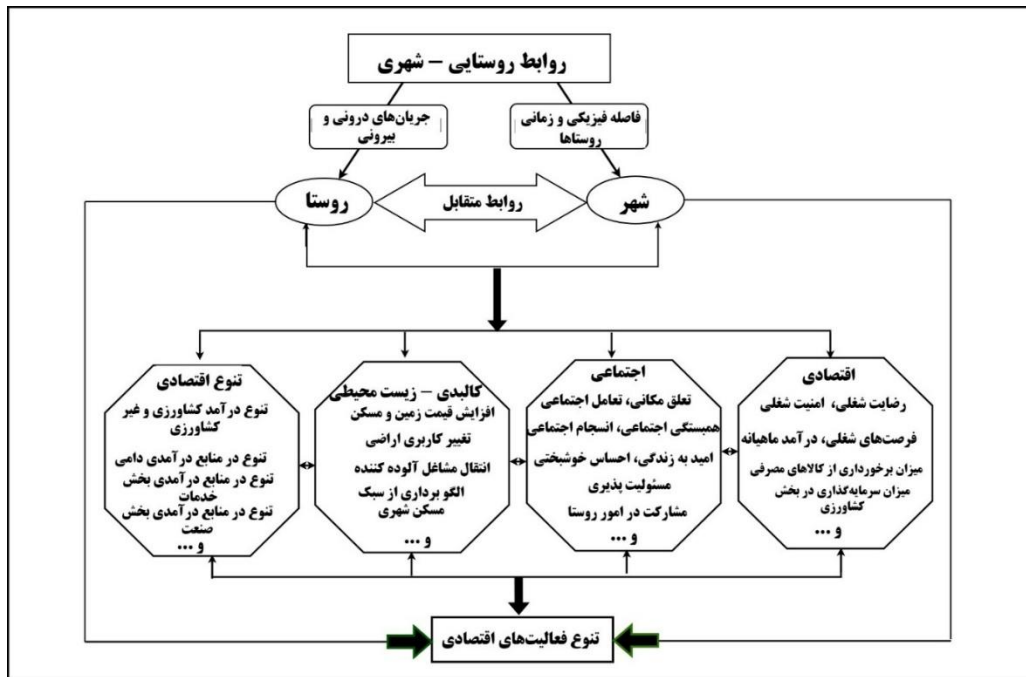
مطالعات نشان می‌دهد که تنوع فعالیت‌های اقتصادی در پایداری اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی اثر دارد. با این معنی که هر اندازه میزان تنوع فعالیت‌های اقتصادی بیشتر باشد، نشانگر پایداری اقتصادی بالاتری است (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۶، ياسوری و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۳). مهم‌ترین منابع درآمدی خانوارهای روستایی در کشورهای در حال توسعه شامل بهره‌برداری از زمین و ارائه نیروی کار و دیگر سرمایه‌های متفرقه می‌باشد، اما به علت وجود مشکلاتی چون عدم تمایل جوانان جهت فعالیت در بخش کشاورزی (Taylor et al., 2011: 16)، بالا بودن روند مهاجرت‌های روستا-شهری (UN-Habitat, 2012)، محدودیت‌های نظام خرده مالکی (Tabataii, 2003: 141)، پایین بودن درآمدها در بخش کشاورزی (Byrd et al., 2009)، ظرفیت پایین بازار برای جذب نیروی کار در این بخش و بالا بودن فقرا (ILO, 2012)، دسترسی پایین به حمایت‌های اجتماعی (ILO, 2001) و متغیر بودن روند تولید و فروش محصولات کشاورزی (Barrett, 2014) ضرورت توجه به فعالیت‌های غیر کشاورزی را جهت افزایش رفاه، کاهش فقر و جذب نیروی کار بخش کشاورزی را ضروری می‌سازد. اهمیت رهیافت متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی در این است که چنانچه بخش کشاورزی دچار رکورد شود، اقتصاد روستایی غیر زراعی ممکن است برخی خسارت‌ها را برطرف سازد (World Bank, 2006). پیاده‌سازی این رهیافت در کنار کشاورزی می‌تواند کمک بزرگی به ایجاد

امنیت در شبکه اجتماعی روستا، معیشت خانوار و سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی کند (Ashley & Maxwell, 2001).

امروزه تعامل فزاینده مناطق روستایی و شهری اهمیت تمایز و تفکیک بین شهر و روستا را کاهش داده است (مطیعی لنگرودی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۲) ساکنان روستاها به سبک زندگی شهری خو گرفته‌اند و بین روستا و شهر دررفت و آمد هستند. در برخی کشورها؛ صنایع به سمت روستاها حرکت می‌کند و کشاورزی به دلایل اقتصادی و محیطی، در حال تبدیل به یک بخش مهم در نواحی شهری است که این امر سبب تنوع فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی شده است. مناطق شهری و روستایی و به تبع، فعالیت‌های اقتصادی آن‌ها به‌طور فزاینده‌ای به هم تنیده شده است (Sheng, 2002: 3). به‌گونه‌ای که ارتباطات و جریان‌های اقتصادی بین نواحی شهری و روستایی منجر به تغییرات فراوانی هم در مناطق روستایی و هم در مناطق شهری شده است (Davoudi, 2002: 1). در این راستا، تعاملات روستا و شهر را می‌توان در دو سطح تفکیک نمود و مورد بررسی قرارداد ۱- تعاملات فضایی (نظیر جریان‌های افراد، کالاها، پول، اطلاعات و مواد زائد) و ۲- تعاملات بخشی (فعالیت‌های روستایی که در نواحی شهری جریان دارند مانند کشاورزی شهری یا فعالیت‌هایی که اغلب به‌عنوان شهری طبقه‌بندی می‌شود اما در نواحی روستایی جریان می‌یابد، نظیر صنعت و خدمات) (tacoli, 2003:3; Tacoli, 1998, Braun, 2007, Kihonge, 2014: 11; Baffoe, 2020).

وجود منابع اقتصادی پررونق در نقاط مختلف باعث شده، هر منطقه دارای بافت اقتصادی خاصی باشد و عملکرد آن منطقه نیز متأثر از همان بافت اقتصادی است، به عبارتی، هر چه منطقه از لحاظ تنوع فعالیت‌های اقتصادی و ثروت ضعیف‌تر باشد، رابطه فضایی و بخشی میان آن‌ها نیز کم رونق بوده و نتیجه تعامل ضعیف‌تر است (رضوانی، ۱۳۹۲: ۹۸). در نتیجه روابط اقتصادی و تنوع فعالیت‌های اقتصادی شهر و روستا، سرمایه‌ها و کالاها بین آن‌ها جابه‌جاشده و حرکت می‌کند. جابه‌جایی سرمایه بعضی به‌صورت ورود سرمایه‌های دولتی برای پروژه‌های عمرانی در روستاها، یا به شکل تخصیص تحصیلات بانک‌ها، یا از طریق صنایع تبدیلی و تکمیلی، یا از طریق فرآورده‌های دامی و کشاورزی و نیز از طریق ارسال وجوه نقدی مهاجران روستایی ساکن شهرها به روستاها صورت می‌گیرد که در همه این موارد ورود سرمایه از شهر به روستا صورت پذیرفته است (مطیعی لنگرودی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۵).

فعالیت‌های اقتصادی در روستاها عمدتاً در بخش اول صورت می‌پذیرد، حال آنکه فعالیت‌های شهری در بخش دوم و سوم متمرکز است، از این رو یکی از عوامل مهم پیدایش و ضرورت ارتباط شهر و روستا، نقش اضافه‌تولید محصولات کشاورزی و دامپروری است که موجب حرکت، جریان و تنوع فعالیت‌های اقتصادی میان شهر و روستا می‌گردد (صرامی ۱۳۸۲: ۲۹). روابط روستایی- شهری در عرصه اقتصاد ناحیه‌ای از یک سو دربرگیرنده جریان محصولات کشاورزی و سایر تولیدات از سوی روستاییان به بازارهای شهری و از سوی دیگر، زمینه‌ساز جریان کالاهای صنعتی از مراکز شهری به سوی سکونتگاه‌های روستایی است (سعیدی و عزیزپور، ۱۳۸۳: ۲۱).

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

با توجه به درک بیشتر مفهوم ارتباطات روستایی-شهری و تأثیر این ارتباطات در تنوع فعالیت‌های اقتصادی نواحی روستایی تحقیقات مرتبط با این حوزه افزایش یافته است که بر این اساس در ذیل به چند نمونه مرتبط با موضوع تحقیق اشاره می‌گردد.

محمدی و شهبازی (۱۳۹۹) به این نتیجه رسیدند که به دنبال تنوع فعالیت‌های اقتصادی ایجاد شده و بازگشت مهاجران به روستاها جهت منتفع شدن از منافع آن کیفیت زندگی آن‌ها نسبت به دوره‌های قبل بهبود یافته است. شمسی و همکاران (۱۳۹۹) دریافتند که همبستگی بالای بین تنوع اقتصادی و رفاه زیستی وجود دارد و خانوارهای دارای تنوع در فعالیت‌های اقتصادی سطح بالاتری از رفاه زیستی را نسبت به خانوارهای فاقد تنوع تجربه می‌کنند. ناظمی شادباش و همکاران (۱۳۹۹) نشان دادند که از بین پیامدهای نامطلوب روابط متقابل بین شهر و روستا، پیامد کم‌رنگ شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری با وزن ۰/۱۸۷ بالاترین رتبه را به خود اختصاص داده است. بهرامی (۱۳۹۹) معتقد است که در ارتباط با پیوندهای روستای-شهری در منطقه مورد مطالعه که همه‌گروه‌های مورد بررسی در ارتباط با پیوندهای روستایی-شهری دارای تأثیر مثبت بوده است. فدایی و همکاران (۱۳۹۹) به این نتیجه رسیدند که بین روستاهای مورد بررسی با شهر فارسان روابط اجتماعی و اقتصادی مثبتی برقرار است. رکنی و سلیمانی (۱۳۹۸) معتقدند که شاخص زیست‌محیطی نسبت به سایر شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی به میزان کمتری از روابط شهر و روستا تأثیر پذیرفته است. محمدی یگانه و سنایی مقدم (۱۳۹۶) نشان دادند که از بین ابعاد متقابل شهر و روستا با مهاجرت بعد اقتصادی بیشترین تأثیر را در مهاجرت روستاییان به شهر داشته است. رومیانی و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند بیشترین همبستگی را مؤلفه‌های اقتصادی و کمترین همبستگی را مؤلفه‌های فرهنگی در تقویت روابط شهر و روستا در منطقه مورد مطالعه داشته است. و نتایج مطالعه ریاحی و نوری (۱۳۹۳) نشان داد که وجود ارتباط معناداری میان تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی و پایداری اقتصاد است.

دی (۲۰۱۸) توضیح داد که تنوع فعالیت‌های اقتصادی فقر را در بین صاحبان زمین‌های کوچک و حاشیه‌ای کاهش می‌دهد که بعداً توسط مختار و همکاران، (۲۰۱۸) با تطبیق تأثیر مهاجرت روستایی - شهری بر کیفیت اشتغال و رفاه خانوارها توضیح داده شد. بوراه (۲۰۱۸) در مورد ساختار اشتغال غیر کشاورزی مطالعه و روند کارگران از مزرعه به بخش غیر کشاورزی را شناسایی کرد و افزایش نیروی کار زنان به دلیل افزایش تحصیلات، آن‌ها را به کار از بخش‌های اولیه به بخش‌های دیگر سوق داد. تأثیر آموزش بر تنوع شغلی توسط ردی (۲۰۱۶) مورد مطالعه قرار گرفت که نشان داد آموزش، اشتغال و دستمزد مورد انتظار بر الگوی اشتغال در هند تأثیر می‌گذارد. سو و همکاران (۲۰۱۵) معتقدند که تمرکز جمعیت در نقاط شهری باعث ایجاد عدم توازن بین شهر و روستا از نظر میزان ذخیره و تقاضای نیروی کار می‌شود که باعث ناهمخوان شدن ساختار شغلی هسته‌های شهری و حوزه نفوذ روستایی می‌گردد. این عامل موجب برتری همه‌جانبه شهر نسبت به روستا شده و در نتیجه میزان مهاجرت از روستا به شهر بیشتر خواهد شد. قیورکا و همکاران (۲۰۱۲) به این نتیجه رسیده‌اند که مشارکت شکل گرفته بین شهر و روستا با رعایت اصول توسعه پایدار منجر به افزایش رفاه شهرها و درعین حال حفاظت از منابع روستا می‌گردد. جان و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند که جهانی شدن به‌عنوان عامل مهم برای رشد اقتصادی شناخته شد، فرصت‌های برابر را برای همه ملت‌ها فراهم می‌کند و مبنایی برای تنوع بخشیدن به فعالیت‌های اقتصادی را برای رشد جامع یک کشور فراهم می‌کند. ساندوزا (۲۰۱۲) در به این نتیجه رسیده بود که اشتغال دستمزد و اشتغال غیر کشاورزی تأثیر مثبتی بر درآمد دارند.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی و تحلیلی است. در تحقیق حاضر، روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه)، روایی ابزار تحقیق با کسب نظر از اساتید دانشگاهی و پس از انجام اصلاحات لازم در چند مرحله تأیید شده است. سطح پایایی پرسشنامه تحقیق با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۴۳ به دست آمده که بیانگر ضریب اعتماد بالا بوده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات با نرم‌افزار SPSS ورژن ۲۴ و بعد از بررسی و نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف، از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون تی مستقل، تحلیل تشخیصی و رگرسیون لجستیک) استفاده گردید به منظور تعریف عملیاتی جهت تعریف عملیاتی روابط شهر و روستا سه بعد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیست محیطی از ۴۳ شاخص و برای بررسی تنوع فعالیت‌های اقتصادی از ۱۷ شاخص استفاده شده است جدول شماره (۱). لازم به ذکر است که خانوارهای روستایی در دو گروه دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی تقسیم شدند. خانوارهای فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی خانوارهای که فقط در بخش اول اقتصادی (کشاورزی) مشغول هستند،

1 Dey

2 Borah

3 Reddy

4 Su et al

5 Ghiurcă et al

6 Jan et al

7 Senadza

خانوارهای که علاوه بر فعالیت‌های بخش اول اقتصادی در بخش‌های دوم و سوم اقتصاد (خدمات و صنعت) مشغول هستند دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی هستند.

جدول ۱. شاخص‌های مورد استفاده در تحقیق

منبع	گویه	مؤلفه
رضوانی و سنایی مقدم (۱۳۹۷) محمدی یگانه و سنایی مقدم (۱۳۹۶) اکبری و همکاران (۱۳۹۷) لنگرودی و همکاران (۱۳۹۳)	جریان ارتباطی جهت خرید تأمین مایحتاج، جریان ارتباطی مربوط به بازاریابی و فروش محصولات دامی و زراعی، جریان اطلاعات ایده‌ها و افکار اقتصادی، جریان مبادله پول، جریان ارتباطی به واسطه تأمین منابع مالی، میزان سرمایه‌گذاری روستاییان در فعالیت‌های اقتصادی شهر، میزان سرمایه‌گذاری شهرنشینان در فعالیت‌های اقتصادی روستا، میزان مهاجرت با منشأ اقتصادی، مراجعه به شهر جهت اشتغال فصلی	روابط اقتصادی
رضوانی و سنایی مقدم (۱۳۹۷) محمدی یگانه و سنایی مقدم (۱۳۹۶) اکبری و همکاران (۱۳۹۷) لنگرودی و همکاران (۱۳۹۳)	جریان ارتباطی جهت بهداشت و درمان، جریان ارتباطی جهت آموزش، دریافت مستمری و حقوق بازنشستگی، سکونت اقوام و بستگان در شهر، جریان ارتباطی جهت ارائه خدمات، جریان ارتباطی جهت کارهای اداری در نهادهای مختلف شهری، مشارکت روستاییان در امور روستا، تعامل اجتماعی داشتن با شهرنشینان، مسئولیت‌پذیری در امور روستا، مراسم و فعالیت‌های مذهبی، میزان دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، میزان استفاده از خدمات (بانکی، صندوق قرض‌الحسنه، بیمه محصولات کشاورزی و حساب بانکی)، میزان استفاده از خدمات ارتباطی (تلفن، اینترنت، ثبت‌نام‌های اینترنتی، پرداخت قبوض و...)	روابط اجتماعی
رضوانی و سنایی مقدم (۱۳۹۷) محمدی یگانه و سنایی مقدم (۱۳۹۶)	الگو برداری از سبک مسکن شهری، تغییر کاربری اراضی، انتقال مشاغل آلوده‌کننده از شهر به روستا، خرید زمین‌های کشاورزی توسط شهرنشینان، انتقال زباله از شهر به روستا، افزایش قیمت زمین و مسکن، برخورداری از بهداشت محیط، وضعیت بصری محیط زندگی،	روابط کلیدی - محیطی
حاجیان و همکاران (۱۳۹۷) قاسمی و جوان (۱۳۹۳) اسماعیلی (۱۳۹۴) رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۴)	تنوع در منابع درآمدی کشاورزی، بخش زراعی (فروش محصولات زراعی)، تنوع در منابع درآمدی کشاورزی بخش باغی (فروش محصولات باغی) تنوع در منابع درآمدی دامی (فروش محصولات دامی) تنوع در فروش محصولات تولیدی (کنندو، قارچ، مرغ و طیور و...) تنوع در کشت انواع محصولات زراعی و باغی، تنوع در تعداد و ارقام دام، تنوع در فروش محصولات فرآوری شده دامی و باغی.	تنوع فعالیت‌های بخش کشاورزی
	تنوع در منابع درآمدی بخش خدمات (خرده‌فروشی، عمده‌فروشی) تهیه و فروش نهادها و محصولات کشاورزی، تهیه و فروش مصالح ساختمانی، خرید و فروش مسکن و زمین، تنوع در منابع درآمدی بخش صنعت (بنایی، سنگ‌کاری و...) برخورداری از فعالیت‌های درآمدزای خانگی (گلدوزی، خیاطی و...) فعالیت در ارائه خدمات (راننده، نگهبان، سرایدار و...)	تنوع فعالیت‌های بخش غیر کشاورزی

منبع: یافته‌های تحقیق، (۱۴۰۰)

شهرستان کهگیلویه از توابع استان کهگیلویه و بویراحمد بوده که مرکز آن شهر دهدشت است و بین $۱۷^{\circ} ۵۰'$ تا $۱۰^{\circ} ۵۰'$ طول شرقی $۲۸^{\circ} ۳۰'$ تا $۲۲^{\circ} ۳۱'$ عرض شمالی، با ارتفاع ۸۵۰ متری از سطح دریا قرار دارد طبق آمار ارائه‌شده از سوی مرکز آمار ایران سال ۱۳۹۵، شهرستان دهدشت داری ۱۳۱۳۵۱ نفر جمعیت و ۳۲۴۵۷ خانوار می‌باشد؛ که از این تعداد ۷۲۵۳۴ نفر با ۱۷۷۴۸ خانوار ساکن شهری و ۵۸۵۸۸ نفر با ۱۴۷۰۹ خانوار در نقاط روستایی شهرستان دهدشت ساکن هستند، همچنین شهرستان دهدشت دارای ۴ بخش (مرکزی، سوق، چاروسا و دیشموک)، ۱۳ دهستان و ۳۱۲ روستای دارای سکنه می‌باشند.

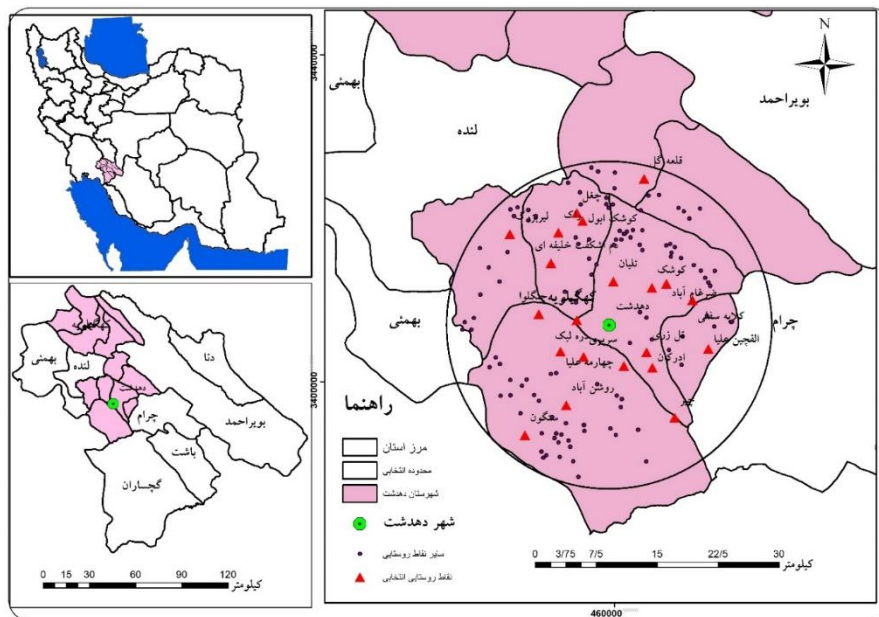
جامعه آماری این پژوهش را خانوارهای روستایی شهرستان دهدشت تشکیل می‌دهند. طبق آمار ارائه‌شده از سوی مرکز آمار ایران سال ۱۳۹۵، شهرستان دهدشت داری ۱۳۱۳۵۱ نفر جمعیت و ۳۲۴۵۷ خانوار می‌باشد؛ که از این تعداد ۷۲۵۳۴ نفر با ۱۷۷۴۸ خانوار ساکن شهری و ۵۸۵۸۸ نفر با ۱۴۷۰۹ خانوار در نقاط روستایی شهرستان دهدشت ساکن هستند، در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار (Arc GIS) و از دستور (Buffer) بافاصله (۲۰ کیلومتر) از شهر دهدشت ۲۷۹ روستا مشخص گردید که از این تعداد ۱۷۱ روستای دارای سکنه و ۱۰۸ روستای خالی از سکنه می‌باشند. در ادامه

برای تعیین حجم نمونه روستاها به صورت تصادفی از فرمول کوکران استفاده شده است. در این فرمول برای بهره‌گیری از سطح اطمینان ۹۵ درصد، ضریب دقت ۰/۰۵ و واریانس $(d2=0/2)$ حجم نمونه برابر با ۲۱ روستا تعیین گردیده است، روستاهای انتخاب شده دارای ۳۵۳۸ خانوار می‌باشند، با توجه به تعداد خانوارها با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۴۷ خانوار به عنوان حجم نمونه تحقیق انتخاب شدند (جدول ۲).

جدول ۲. مشخصات خانوارهای روستایی در محدوده مورد مطالعه

ردیف	نام روستا	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه	ردیف	نام روستا	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه
۱	تولیان	۳۳۸	۳۳	۱۲	روشن آباد	۹۲	۹
۲	تل زری	۱۳۲	۱۳	۱۳	خلیفه‌ای	۶۸	۷
۳	دره لبک	۱۱۹	۱۲	۱۴	کوشک ابل	۱۵۰	۱۵
۴	سرپری	۱۷۱	۱۷	۱۵	چپر	۱۵۱	۱۵
۵	ادراکان	۸۵	۸	۱۶	چغل	۶۰	۶
۶	چهارمه علیا	۱۱۱	۱۱	۱۷	القچین سفلی	۲۴۹	۲۴
۷	کوشک	۶۷	۷	۱۸	راک	۴۴۵	۴۴
۸	برج علیشیر	۱۰۳	۱۰	۱۹	سنگون	۱۰۷	۱۰
۹	چنگلوا	۳۷۷	۳۷	۲۰	لیر بزرگ	۵۶	۵
۱۰	ضرغام آباد	۲۱۵	۲۱	۲۱	قلعه گل	۸۲	۸

منبع سالنامه آماری ۱۳۹۵ و محاسبات نگارنده، ۱۴۰۰

شکل ۲. نقشه موقعیت روستاهای مورد مطالعه

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از بررسی ویژگی‌های فردی خانوارهای روستایی نشان می‌دهد، از مجموع خانوارهای نمونه مورد بررسی ۸۵ درصد دارای فعالیت‌های اقتصادی و ۱۵ درصد بیکار بودند. بررسی سن فعالان اقتصادی نشان می‌دهد که متوسط سن آن‌ها ۴۵,۵ سال بوده است که این سن برای افراد شاغل در فعالیت‌های کشاورزی ۵۴,۶ و جهت افرادی

که دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی بوده یا در فعالیت‌های غیر کشاورزی مشغول بوده‌اند ۴۱٫۸ بوده است که وضعیت سنی گروه دوم وضعیت مطلوب‌تری را نشان می‌دهد. بررسی میزان تحصیلات فعالان اقتصادی مورد بررسی نشان می‌دهد که در حدود ۲۵ درصد بی‌سواد ۳۲ درصد دارای تحصیلات ابتدایی (خواندن و نوشتن) ۳۰ درصد دارای تحصیلات راهنمایی بوده ۱۲ درصد دارای تحصیلات متوسطه و ۳ درصد دارای تحصیلات بالاتر از دیپلم بوده‌اند. بررسی وضعیت نوع شغل در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد، بیشترین فراوانی اشتغال ۴۱٫۷ درصد کشاورز و دامدار، ۱۲٫۷ درصد دارای شغل دولتی، ۱۶ درصد خدمات، ۱۰٫۱ مشاغل خانگی و کارگاهی، ۸٫۲ درصد شغل آزاد، ۶٫۸ درصد کارگر، ۴٫۵ درصد بیکار بوده‌اند.

در ادامه تحقیق و با استفاده از محاسبه تحلیل تشخیصی به مقایسه ابعاد روابط شهر و روستا بین دو گروه دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی پرداخته شده است. بر همین مبنا نتایج به دست آمده جدول شماره (۳) نشان می‌دهد، در هر سه بعد خانوارهای دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی دارای میانگین بالاتری نسبت به خانوارهای فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی می‌باشند. بر همین اساس بیشترین تفاوت میانگین در بعد اقتصادی می‌باشد.

جدول ۳. وضعیت آمار توصیفی ابعاد روابط شهر و روستا بین خانوارهای دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی و فاقد تنوع

فعالیت‌های اقتصادی

انحراف معیار	میانگین	روابط شهر - روستا	
۰/۵۷۰	۳/۴۱	اقتصادی	دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی
۰/۶۴۵	۲/۳۷	اجتماعی	
۰/۷۳۲	۳/۰۴	کالبدی	
۰/۵۱۹	۲/۹۴	کل	
۰/۷۳۷	۲/۱۵	اقتصادی	فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی
۰/۸۹۵	۲/۰۳	اجتماعی	
۰/۸۹۹	۲/۲۶	کالبدی	
۰/۶۸۳	۲/۱۴	کل	
۰/۷۰۴	۲/۷۸	اقتصادی	کل
۰/۸۴۸	۲/۲	اجتماعی	
۰/۸۸۱	۲/۵۶	کالبدی	
۰/۶۶۴	۲/۵۱	کل	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

با استفاده از آزمون تی مستقل به بررسی تفاوت میانگین ابعاد روابط شهر و روستا بین دو گروه دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی پرداخته شده است، بر همین مبنا نتایج به دست آمده از این آزمون جدول (۴) نشان‌دهنده بالا بودن میانگین خانوارهای فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی در هر سه بعد و وجود تفاوت معنادار در ابعاد روابط شهر و روستا بین دو گروه آماری در سطح ۹۹ درصد می‌باشد.

جدول ۴. بررسی تفاوت معنادار بین دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی

توسعه پایدار	F	معناداری
اقتصادی	۲۹/۱۷۸	۰/۰۰۰
اجتماعی	۱۸/۲۱	۰/۰۰۰
کالبدی	۷/۱۲۷	۰/۰۲۲

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

در ادامه جهت بررسی اثرات روابط روستایی - شهری بر تنوع فعالیت‌های اقتصادی، هر دو گروه خانوارهای دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج حاصله از این آزمون جدول (۵) گویای وجود همبستگی مستقیم و رابطه معناداری آماری در سطح ۰/۰۱ می‌باشد. بدین ترتیب با سطح اطمینان ۹۹ درصد روابط خانوارهای دارای تنوع با ضریب همبستگی (۸۹۱) و خانوارهای فاقد تنوع با ضریب همبستگی (۵۳۴) می‌توان گفت که با افزایش روابط روستاهای مورد مطالعه با شهر دهدشت تنوع فعالیت‌های اقتصادی افزایش می‌یابد و با کاهش روابط روستاها با شهر تنوع فعالیت‌های اقتصادی کاهش می‌یابد.

جدول ۵. آزمون همبستگی بین روابط روستایی - شهری با تنوع فعالیت‌های اقتصادی بین خانوارهای داری تنوع و فاقد تنوع

تنوع فعالیت‌های اقتصادی	روابط روستایی - شهری	اثرات روابط روستایی - شهری در تنوع فعالیت‌های اقتصادی		
**۰/۸۹۱	۱	همبستگی پیرسون	روابط روستایی - شهری	دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی
۰/۰۰۰		Sig. (2-tailed)		
۳۴۷	۳۴۷	تعداد		
**۰/۵۳۴	۱	همبستگی پیرسون	روابط روستایی - شهری	فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی
۰/۰۰۰		Sig. (2-tailed)		
۳۴۷	۳۴۷	تعداد		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

در مدل رگرسیون لجستیک برای ارزیابی کل مدل از آزمون اوم نی بوس استفاده می‌شود. این آزمون به بررسی این موضوع می‌پردازد که مدل تا چه میزان کارایی و قدرت تبیین دارد؟ بر همین مبنا نتایج به دست آمده جدول (۶) از این مدل در گام سوم نشان می‌دهد، براساس آماره کای اسکور و سطح معناداری برازش مدل قابل قبول می‌باشد.

جدول ۶. ارزیابی کل مدل رگرسیون لجستیک

نتایج گام پایانی	کای اسکور	درجه آزادی	معناداری
بلوک	۲۳/۲۰۸	۲	۰/۰۰۰
مدل	۲۳/۲۰۸	۲	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

برای بررسی معناداری در تابع تشخیص از آزمون لاندای ویلکز استفاده می‌شود، نزدیک بودن مقدار لاندای ویلکز به یک و سطح معناداری جدول (۷) نشان‌دهنده مناسب بودن روش تحلیل تشخیص جهت تقسیم خانوارها به دو گروه دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد.

جدول ۷. ارزیابی کل مدل تابع تشخیص

معناداری	درجه آزادی	کای اسکور	لاندای ویلکز	آزمون تابع تشخیص
۰/۰۰۰	۲	۲۵/۱۱۷	۰/۹۳۵	تابع اول

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

¹Omnibus test

در ادامه و براساس مدل رگرسیون لجستیک به پیش بینی مدل پرداخته شده است. بر این اساس نتایج نشان می دهد، جدول (۸) در مرحله اول که فقط بعد اجتماعی روابط شهر و روستا وارد شده است، دقت طبقه بندی بودن افراد توسط مدل برابر با ۶۳ درصد می باشد، در مرحله دوم با ورود بعد اقتصادی روابط شهر و روستا قدرت تفکیک مدل به ۸۱ درصد افزایش یافته، اما در مرحله سوم با ورود بعد کالبدی روابط شهر و روستا تغییری در قدرت تفکیک مدل جهت طبقه بندی خانوارها به گروه های دارای تنوع فعالیت های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت های اقتصادی انجام نشد، بنابراین می توان گفت بعد اقتصادی و اجتماعی روابط شهر و روستا دارای کمترین اشتباه جهت تفکیک مدل می باشد.

جدول ۸. جدول پیش بینی مدل براساس مدل رگرسیون لجستیک

گام ها	متغیرهای مستقل هر گام	وضعیت	درصد
گام اول	اجتماعی	دارای تنوع فعالیت های اقتصادی	۱/۴
		فاقد تنوع فعالیت های اقتصادی	۹۷/۲
			۶۴
گام دوم	اقتصادی	دارای تنوع فعالیت های اقتصادی	۶۷/۵
		فاقد تنوع فعالیت های اقتصادی	۸۷/۲
			۸۳
گام سوم	کالبدی و زیست محیطی	دارای تنوع فعالیت های اقتصادی	۶۴/۱
		فاقد تنوع فعالیت های اقتصادی	۹۶/۵
کل			۸۱

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰

در ادامه طبقه بندی تحلیل تشخیصی جدول (۹) نشان می دهد، ۹۱ درصد طبقه بندی خانوارهای دارای تنوع فعالیت های اقتصادی به درستی انجام شده و در مقابل ۸۴ درصد طبقه بندی برای خانوار فاقد تنوع فعالیت های اقتصادی نیز به درستی انجام شده است.

جدول ۹. جدول پیش بینی مدل تنوع فعالیت های اقتصادی براساس مدل تحلیل تشخیصی

وضعیت واقعی		صحت طبقه بندی		
وضعیت	تعداد	درصد	تعداد	درصد
دارای تنوع فعالیت های اقتصادی	۱۲۰	۰/۵۰	۱۰۰	۹۱
فاقد تنوع فعالیت های اقتصادی	۲۲۷	۰/۵۰	۲۴۷	۸۴
کل	۳۴۷	۱۰۰	۳۴۷	۱۰۰

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰

در ادامه تحقیق برای بررسی معناداری تفاوت میان خانوارهای دارای تنوع فعالیت های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت های اقتصادی از نظر ابعاد روابط شهر و روستا، از آماره لاندا و ویلکز استفاده شده است. جدول (۱۰) مقدار این آماره حاکی از آن است که وضعیت تنوع فعالیت های اقتصادی خانوارها از هم متفاوت است و می توان تابع برابر ایجاد سازید و نوع خانوار و با توجه به متغیرهای مورد بررسی ارائه داد، ضرایب استاندارد شده تابع تشخیصی کانونی و ضرایب ماتریس ساختار نشان می دهند که به ترتیب بعد اقتصادی، بعد اجتماعی و بعد کالبدی بیشترین نقش را در تمایز خانوارهای دارای تنوع فعالیت های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت های اقتصادی ایفا می کنند.

جدول ۱۰. بررسی معناداری تفاوت میان خانوارهای دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی و فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی

متغیرها	ضرایب ماتریس ساختار	ضرایب استاندارد شده	کای اسکور	Wilks' Lambda	معناداری
اجتماعی	۰/۷۳۶	۰/۵۱۷	۳۸/۸۳۳	۰/۷۹۳	۰/۰۰۰
اقتصادی	۰/۸۱۱	۰/۶۸۷			
کالبدی و زیست محیطی	۰/۳۰۷	۰/۲۰۱			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

بر اساس نتایج تحلیل، می‌توان مدل رگرسیون لجستیک را به صورت رابطه زیر بیان کرد:

$$\ln\left(\frac{n}{1-n}\right) = a + B_1X_1 + B_2X_2 + \dots + B_KX_K$$

$$(\text{Constant}) + 0/517X_1 + 687X_2 + 0/201X_3 \quad 1/647 = \ln\left(\frac{n}{1-n}\right)$$

طبق این رابطه بعد اقتصادی روابط شهر و روستا دارای بیشترین تأثیر و بعد کالبدی دارای کمترین میزان تأثیر می‌باشد؛ بنابراین در نتیجه نهایی می‌توان گفت در محدوده مورد مطالعه شاخص‌های بعد اقتصادی روابط شهر و روستا در ایجاد تنوع فعالیت‌های اقتصادی خانوارهای روستایی مؤثر می‌باشند.

نتیجه‌گیری

روابط اقتصادی شهر و روستا به عنوان یکی از مهم‌ترین روابط جاری بین این دو سکونتگاه‌ها همواره نقش مؤثری در وضعیت اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی داشته است؛ و با توجه به اینکه ساختار اقتصادی نواحی روستایی کشور گویای این مطلب است که کشاورزی، محور اصلی تأمین معیشت به شمار آمده و در اغلب برنامه‌های توسعه، مهم‌ترین رکن اقتصادی روستاها مطرح شده است. هر چند چنین ساختاری در گذشته با توجه به اقتصاد بسته و ویژگی‌های روستا و روستاییان قابلیت دوام داشته است. ولی با گسترش بازار و تأثیر انکارناپذیر آن بر فضاهای روستایی و ناپایداری موجود در ابعاد مختلف طبیعی، اجتماعی و اقتصادی، مشکل بتواند پایداری سکونت و اشتغال در نواحی روستایی را تضمین نماید. با توجه به مطالب ذکر شده و بررسی‌های صورت گرفته در محدوده مورد مطالعه، روابط روستاهای مورد مطالعه با شهر دهدشت از تنوع گوناگونی برخوردار است به طوری که این روابط در بخش‌های مختلف اقتصادی در جریان می‌باشد. با توجه به این که اکثر روستاییان در منطقه مورد مطالعه در بخش اول اقتصاد یعنی کشاورزی مشغول به کار می‌باشند، جریان‌ات عمده اقتصادی بین روستاها و شهر دهدشت مربوط به فعالیت‌های زراعی و دامی است با گسترش واحدهای صنعتی پراکنده در این ناحیه و احداث شهرک صنعتی روابط اقتصادی جدیدی بین روستاهای مورد مطالعه و شهر دهدشت به وجود آمده است که سبب تنوع شغلی در بین روستاهای مورد مطالعه و همچنین تعداد فعالین در بخش خدمات را در محدوده مورد مطالعه بیش از پیش فعال نموده است به طوری که بسیاری از روستاییان در این بخش فعالیت می‌کنند و بدین ترتیب در هم تنیدگی فضایی زندگی در نواحی روستایی با شهر به طور فزاینده‌ای در حال افزایش است در این زمینه نقش روابط اقتصادی شهر و روستاها بسیار مهم است این روابط رو به رشد باعث شد تا در مواردی حالت سلطه‌ی اقتصادی شهر بر نواحی روستایی کم‌رنگ‌تر شود و به نوعی تعامل و پیوندهایی بین مناطق

روستایی و شهری دهدشت به وجود بیاید. روستاهای که دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد پایداری بیشتری نسبت به سایر روستاها دارند. اکثر روستائیان ساکن در منطقه مورد مطالعه در بخش اول اقتصاد یعنی کشاورزی مشغول بکار می‌باشند، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که خانوارهای روستایی مورد مطالعه، در هر سه بعد؛ خانوارهای دارای تنوع فعالیت‌های اقتصادی در بعد اقتصادی میانگین بالاتری (۳/۴۱) نسبت به خانوارهای فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی (۲/۱۵) می‌باشند. بر همین اساس بیشترین تفاوت میانگین در بعد اقتصادی می‌باشد. همچنین براساس یافته‌های از آزمون T مستقل بالا بودن میانگین خانوارهای فاقد تنوع فعالیت‌های اقتصادی در هر سه بعد و جود تفاوت معناداری بین دو گروه آماری در سطح ۹۹ درصد می‌باشد. بررسی روابط اقتصادی شهر و روستا نیز مبین اثرگذاری این روابط در شاخص‌های اقتصادی مورد مطالعه است. در محدوده مورد مطالعه خانوارهایی که با شهر دارای روابط بیشتری و به‌ویژه روابط اقتصادی بالاتری می‌باشند، امکان فعالیت در بخش‌های اقتصادی شهر را پیدا کرده و با انجام فعالیت‌های اقتصادی در این شهر از قبیل جریان افراد جهت کار از روستا به شهر، بازاریابی محصولات تولیدی در شهر، فروش صنایع دستی به شهر و سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصاد شهر دهدشت می‌باشد؛ و بدین ترتیب در هم تنیدگی فضای زندگی در نواحی روستایی با شهر به‌طور فزاینده‌ای در حال افزایش است. در این زمینه نقش روابط اقتصادی شهر و روستا بسیار مهم و تأثیرگذار می‌باشد. این روابط رو به رشد باعث شده تا در مواردی حالت سلطه‌ی اقتصادی شهر بر نواحی روستایی کم‌رنگ‌تر شود و نوعی تعامل و پیوندهایی، هرچند ناقص و بیشتر به نفع شهر پدید آید. با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، سایر پژوهش‌های انجام‌شده به‌وسیله محققان داخلی و خارجی آن‌چنان که در بخش بررسی پیشینه به آن‌ها پرداخته شد؛ نشان می‌دهد که نتایج پژوهش حاضر تأییدی است بر یافته‌های ریاحی و نوری (۱۳۹۳)، یاسوری و جوان (۱۳۹۴)، مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۳)، (Borah et al., 2018)، (Jan et al., 2015)، (Damor, 2012)، (gar et al., 2012)، (Reddy, 2016) و (Su et al., 2015) که بر وجود رابطه معنادار بین افزایش روابط روستایی-شهری و تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی رو روابط تأکید دارند. آنچه در این تحقیق به دست آمد گواه از آن دارد که بین روابط اقتصادی شهر و روستا وضعیت اقتصادی و اجتماعی ناحیه مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد و بدین ترتیب می‌توان گفت که روابط اقتصادی شهر و روستا نقش مؤثری در بهبود وضعیت اقتصادی و اقتصادی نواحی روستایی بر عهده‌دارند و نهایتاً می‌توان به این نتیجه رسید که پایداری اقتصادی بیشتر و سطح رفاه بالاتر در سکونتگاه‌ها با فرصت‌های شغلی متنوع‌تر، بیشتر است. در جهت تقویت این فرایند پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد.

- با توجه به افزایش مبادلات اقتصادی روستاهای مورد مطالعه با شهر دهدشت پیشنهاد می‌شود بازارهای هفتگی توجه بیشتری شود، بازار هفتگی محلی است که روستائیان عمده مایحتاج خود را تهیه می‌کنند و تولیدات دامی، زراعی، باغی و صنایع دستی خود را در آن عرضه می‌کنند. تجهیز و تقویت این نوع بازارها می‌تواند ضمن تحکیم روابط شهر و روستا به رشد اقتصادی روستاهای پیرامون شهر دهدشت کمک کند؛
- وجود صنعت و صنایع روستایی می‌تواند زمینه‌ساز اشتغال و تنوع اشتغال در نواحی روستایی مورد مطالعه باشد. وجود شهرک صنعتی اکبرآباد فرصت مناسبی برای اشتغال مستقیم و غیرمستقیم روستاهای پیرامون شهری شهر دهدشت فراهم آورده است ضمن اینکه می‌تواند نیروهای انسانی متقاضی کار را در نواحی اطراف مانند روستاهای تلیان، تل زری، ادراکان، کلایه علیا و سفلی و القچین را جذب کند. قادر است با نواحی روستایی پیوندهای برقرار نماید. بطوریکه هر دو ناحیه شهری و روستایی از آن سود ببرند. در این راستا تقویت هرچه بیشتر واحدهای تبدیلی در این

- شهرک و دیگر واحدهای مربوطه می‌تواند باعث تنوع فعالیت‌های اقتصادی بیشتر برای نواحی روستایی پیرامون شهر دهدشت باشد؛
- جریان اطلاعات، به‌ویژه اطلاعات اقتصادی می‌تواند زمینه‌ساز توسعه روستایی شود و در خارج کردن فضاهای روستایی از انزو نقش مؤثرتری داشته باشد؛
 - برخورداری روستاییان از رسانه‌های جمعی و مطبوعات، برخورداری و بهره‌گیری هرچه بیشتر آن‌ها از دیگر منابع اطلاعاتی از جمله کتاب، مؤسسات آموزشی، علمی و فنی و همچنین اینترنت می‌تواند باعث رشد آگاهی و توانمندسازی روستائیان به‌ویژه جوانان روستایی و کاهش شکاف اطلاعاتی بین نواحی روستایی و شهری گردد؛ و
 - بهبود راه‌های روستایی و راه‌های بین مزرعه‌ای.

منابع

- اکبری، همایون، شایان، حمید، قاسمی، مریم. ۱۳۹۷. مقایسه تطبیقی روابط عملکردی روستائیان با شهرهای هریسین و کرمانشاه مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان هرسین، مجله آمایش جغرافیایی فضا، شماره ۳۰، صص ۱۹۲-۱۷۵.
- بهرامی، رحمت‌الله. ۱۳۹۹. تأثیرات پیوندهای روستای-شهری با تأکید بر تحولات اقتصادی در نواحی پیراشهری سنندج، مجله توسعه فضاهای پیراشهری، دوره ۳، شماره ۱، صص ۱۴۴-۱۳۱.
- رضوانی، محمدرضا، شاهچراغ، سیده محبوه. ۱۳۹۰. پیوندهای روستایی-شهری، شبکه‌های مهاجرت و توسعه روستایی (مطالعه موردی: ناحیه دهملا، استان همدان)، مجله توسعه روستایی، دوره سوم شماره ۱، صص ۱۳۰-۱۰۷.
- ریاحی، وحید، نوری، آذر. ۱۳۹۳. تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی و پایداری روستاها، مورد: شهرستان خرمدره، فصلنامه اقتصاد و فضا و توسعه روستایی، سال سوم، شماره ۴، پیاپی ۱۰، صص ۱۲۸-۱۱۳.
- رکنی، فرشاد، سلیمانی، حسین. ۱۳۹۸. بررسی روابط شهر-روستا مورد مطالعه: دهستان سر رود جنوبی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد شهر یاسوج، نشریه جغرافیا و مطالعات محیطی، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۵۸-۴۷.
- رومیانی، احمد، عینالی، جمشید، اصغری زمانی اکبر. ۱۳۹۷. کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در تقویت روابط شهر و روستا مطالعه موردی: شهر زنجان و پیرامون، فصلنامه ساختار و کارکرد شهری، دوره ۵، شماره ۱۷، صص ۶۷-۴۸.
- سعیدی، عباس. ۱۳۸۲. روابط شهر و روستا و پیوندهای روستایی-شهری، یک بررسی ادراکی، جغرافیا، شماره ۱، دوره جدید، ۹۰-۷۱.
- شمسی، مریم، خراسانی، محمدامین، مطیعی لنگرودی، سید حسن. ۱۳۹۹. تنوع فعالیت‌های اقتصادی بر سطح رفاه جامعه روستایی مورد: بخش مرکزی شهرستان کرمان، نشریه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۱۰، شماره ۳۷، صص ۶۲-۴۷.
- فدایی، معصومه، رحمانی، بیژن، توکلی نیا، جمیله. ۱۳۹۹. تحلیل روابط اقتصادی و اجتماعی شهر فارسان با روستاهای پیرامون، مجله توسعه فضاهای پیراشهری، دوره ۲، شماره ۲، صص ۱۷۸-۱۵۷.
- محمدی یگانه، بهروز، سنایی مقدم، سروش. ۱۳۹۶. تحلیل اثرات روابط شهر و روستا در مهاجرت‌های روستا-شهری مطالعه موردی: دهستان پشته زیلابی شهرستان دهدشت، نشریه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۷، شماره ۲۷، صص ۱۱۶-۱۰۳.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسن، خسروی مهر، حمیده، طورانی، علی. ۱۳۹۳. اثرات روابط اقتصادی شهر و روستا بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی مورد: دهستان چهل چای در شهرستان مینودشت، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۴، صص ۴۲-۱۹.

- محمدی، سعدی؛ شهبازی، سروه. ۱۳۹۹. نقش تنوع فعالیت‌های اقتصادی در کیفیت زندگی مهاجران بازگشته به روستاها مورد: روستاهای غرب شهرستان مریوان، مجله اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۹، شماره ۳۳، صص ۱۶۴-۱۴۱.
- ناظمی شادباش، نقی، اصغری، حسین، پور شیخیان، علیرضا، آمار، تیمور. ۱۳۹۹. نقش روابط شهر و روستا در توسعه سکونتگاه‌های پیرامون کلانشهر رشت مورد: ناحیه پیراشهری خمام، مجله توسعه فضاهای پیراشهری، دوره ۲، شماره ۲، صص ۱۵۶-۱۴۳.
- یاسوری، مجید، جوان، فرهاد. ۱۳۹۴. تحلیل محدودیت‌های تنوع‌بخشی اقتصاد روستایی: مورد دهستان اشکور علیا، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم شماره ۳، پیاپی ۱۳، صص ۳۷-۱۹.
- Akkoyunlu, S, 2015, **The potential of rural-urban linkages for Sustainable development and trade** International Journal of Sustainable Development & World Policy, Vol.4, No.2, Pp. 20-40.
- Ashley, Caroline, and Simon Maxwell (eds.) 2001, 'Rethinking Rural Development', Development Policy Review 19:4, December.
- Baffoe, G. 2020. **Rural-urban studies: A macro analyses of the scholarship terrain.** Habitat International, 98, 102156.
- Barlybaev, A. A and V. Ya. Akhmetov, and G. M. Nasyrov, 2009, **Tourism as a Factor of Rural Economy Diversification, Studies on Russian Economic Development**, Vol.20, No.6, Pp. 639-643.
- Barrett, c.b, Reardon, T, Webb, p, 2001, **Non-farm Income Diversification and Household Livelihood Strategies in Rural Africa: Concepts, Dynamics and Policy Implications**, Food Policy, Vol.26, No.4, Pp. 315-331.
- Borah, N., Rabha, D., & Athokpam, F. D. (2016). **Tree species diversity in tropical forests of Barak valley in Assam**, India. Tropical Plant Research, Vol.3, No.), Pp. 1-9.
- Byrd, E, et el. 2009, **Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina.** Journal of tourism Management. P, 30: 639- 703.
- Davoudi. S., 2002, **ESPRID. Short sumory, Key Phrase: rural-urban Relationship**, Univerity of Newcastle upon type.
- Ghiurcăl, Ana-Andreea, Lămașanu, Andrea, Mihai, Florin-Constantin, 2012, **Rural-Urban Relations in the context of Sustainable Development.** Case Study: Cuejdiu Valley Basin, Neamt County, Lucrări Științifice – Vol.55, No.2, Pp. 327-331.
- Global Monitoring Report, 2013. **Rural-urban dynamics and the millennium development goals.** Washington D.C.: World Bank and International Monetary Fund. Cali, M. and C.
- Gomez-Limon, J. A., Vera-Toscano, E., & Rico-Gonzalez, M. 2012. **Measuring individual preferences for rural multifunctionality: The importance of demographic and residential heterogeneity.** Journal of Agricultural Economics, 63, Pp. 1-24. <https://doi.org/10.1111/j.1477-9552.2011.00325.x>.
- Gu, X., Xie, B., Zhang, Z., & Guo, H. 2019. **Rural multifunction in Shanghai suburbs: Evaluation and spatial characteristics based on villages.** Habitat International, 92.
- Henry, C. M. and R. Springborg, 2001. **Globalization and the Politics of Economic Development in the Middle East.** Cambridge: Cambridge University Press.
- Hvidt, M, 2007. **Public-Private Ties and Their Contribution to Development: The Case of Dubai.** Middle Eastern Studies, Vol.43, No.4, Pp. 557-77.
- ILO. 2012, **Measuring the economically active in Population censuses: A handbook** (New Yourk).
- ILO. 2001, **Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up, adopted by the International Labour Conference at its 86th Session.** Geneva.
- Jan, I., Khattak, M. K., Khan, M. A., Hayat, S., & Rahim, T. 2012. **Factors affecting rural livelihood choices in Northwest Pakistan.** Sarhad J. Agric, Vol.28, No.4, Pp. 681-688.
- Kihonge, E. 2014. "The role of small and medium enterprises (SMEs) in rural-urban inkages and economic development: the case of Mt. Kenya Region in Central Kenya", in F. Bart (ed.), Rural and urban dynamics in the east-African mountains (to be published).

- Lichter, D. T., & Ziliak, J. P. 2017. **The rural-urban interface: New patterns of spatial interdependence and inequality in America**. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol.672, No.1, Pp. 6–25.
- Liu, Y., & Li, Y. 2017. **Revitalize the world's countryside**. Nature News, 548(7667), 275.
- Marjorie Page and Roland Beshiri, Statistics Canada, 2003, **Rural economic diversification A community and regional approach, Rural and Small Town Canada Analysis Bulletin Catalogue** Vol.4, No.7, Pp. 21.
- Marsden, T. 1998. **New rural territories: Regulating the differentiated rural spaces**. Journal of Rural Studies, 14(1), 107–117. [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(97\)00041-7](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(97)00041-7).
- Meijers, E., & van der Wouw, D. 2019. **Struggles and strategies of rural regions in the age of the 'urban triumph'**. Journal of Rural Studies, 66, Pp. 21–29. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.01.027>.
- Nasir, N., Yasmin, F., & Safdar, N. 2021. **Employment Diversification Patterns in Pakistan: Empirical Assessment Revisited**. Review of Economics and Development Studies, Vol.7, No.1, Pp. 77-90.
- OECD. 2001. **Multifunctionality. Towards an analytical framework**. Paris: OECD Publications 159.
- OECD. (2005). **The new rural paradigm: Policies and governance**. Paris: OECD Publications.
- Reddy, A. B. 2016. **Labour force participation of elderly in India: patterns and determinants**. International Journal of Social Economics.
- Rivlin, P., 2009. **Arab Economies in the Twenty-First Century**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Senadza, B. 2012. **Non-farm income diversification in rural Ghana: Patterns and determinants**. African Development Review, Vol.24, No.3, Pp.233-244.
- Sez nec, J.-F., 2011a. **Financing Industrialization in the Arab-Persian Gulf**. In J.-F. Sez nec and M. Kirk (eds.), **Industrialization in the Gulf: A Socioeconomic Revolution**. London: Center for Contemporary Arab Studies, Georgetown University/Routledge, Pp. 30–43.
- Sheng. Yap kioe, 2002, **Poverty alleviation throth rural-urban linkages; policy implications, Econonomic and Social commission for Asia and Pacific (ESCAP)**.
- Song, W., & Li, H. 2020. **Spatial pattern evolution of rural settlements from 1961 to 2030 in Tongzhou District, China**. Land Use Policy, 99, 105044.
- Su, Chi-Wei, Liu, Tie-Ying, Chang, Hsu-Ling, Jiang, Xu-Zhao 2015, **Is urbanization narrowing the urban-rural income gap? A crossregional study of China**; Habitat International 48: Pp.79-86.
- Su, H., Dreesmann, N. J., Hough, C. L., Bridges, E., & Thompson, H. J. 2021. **Factors associated with employment outcome after critical illness: Systematic review, meta-analysis, and meta-regression**. Journal of Advanced Nursing, Vol.77, No.2, Pp. 653-663.
- Tabataii, S. A, 2003, **Sustainable City Pattern, Master's Thesis Iran University of Science & Technology**, p 140.
- Tacoli, C. 1998. **"Rural-urban interactions: A guide to the literature"**, Environment and Urbanization, Vol. 10 N°1 (April), pp. 147-166.
- Tacoli, C. 1998. **Rural-urban interactions: A guide to the literature**. Environment and Urbanization, Vol.10, No.1, Pp. 147–166.
- Tacoli, C. 2004. **Rural-urban linkages and pro-poor agricultural growth: An overview**. Growth lakeland, 17–18. Retrieved from.
- Tacoli, C., 2006. **The earthscan reader in rural–urban linkages**. London: Earthscan.
- Taylor, J., A. Zezza, and A. Gurkan. 2008. **Rural poverty and markets**. Background paper for the IFAD Rural poverty report 2011
- UN-Habitat, 2012: **Young People: Participation and Sustainable Development in an Urbanizing World**, United nations Human Settlement Programme, Nairobi.
- Von Braun, J., 2007. **Rural–urban linkages for growth, employment and poverty reduction**. Washington, DC: International Food Policy Research Institute.
- Von Braun, J., 2014. **Urbanization and decentralization: The changing urban-rural linkages and opportunities of decentralization of services**. Paper for 54th European Regional Science Association Congress (ERSA), St. Petersburg, August 26-29, 2014.

- Wang, F., Liu, Y., Li, Y., & Li, T. (2015). **The spatio-temporal patterns of urban-rural development transformation in China since 1990**. Habitat International, 53, Pp. 178–187.
- Wang, Y., & Li, G. B. (2011). **Functional transformation and spatial restructuring of rural settlements in southern Jiangsu: A case study of Suzhou**. City Planning Review, Vol.35, No.7, Pp. 54-60.
- Wilson, G. 2009. **The spatiality of multifunctional agriculture: A human geography perspective**. Geoforum, 40, 269–280. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2008.12.007>.
- World Bank, 2006. **World development report: Equity and development**. New York: Oxford University Press.
- Zhu, F., Zhang, F., Li, C., & Zhu, T. 2014. **Functional transition of the rural settlement: Analysis of land-use differentiation in a transect of Beijing, China**. Habitat International, 41, Pp. 262-271.
- Zhu, X., Wang, H., Yuan, X., & Hou, X. 2010. **Evaluation and optimization of spatial distribution of rural settlements based on GIS**. Transactions of the Chinese Society of Agricultural Engineering, Vol.26, No.6, Pp. 326-333.